

XVIII a. Scipionų vario raižinių kolekcija

AISTĖ PALIUŠYTĖ

Kultūros, filosofijos ir meno institutas, Saltoniškių g. 58, LT-08015 Vilnius

El. paštas: aistepal@gmail.com

Straipsnyje kontekstiškai nagrinėjama vienam iš Scipionų (Scipio del Campo), galbūt Juozapui (m. 1800), priklausiusi 1792 m. dailės kūrinių, daugiausia vario raižinių, kolekcija. Įvertinamas rinkinio aprašymas, apibūdinami įvardytų kūrinių žanrai, kilmė. Kolekcija lyginama su kitų XVIII a. LDK didikų grafikos rinkiniais. Nurodomas jos ryšys su XVIII a. LDK ir kitų Europos kraštų kolekcionavimo tradicija.

Raktažodžiai: XVII–XVIII a. grafika, kolekcijos, Scipionai, LDK dvaro dailė

Dailės kolekcijos – reikšminga dailės ir kultūros istorijos tyrimų sritis: jos liudija praeities vizualios kultūros ir visuomenės vertybių ypatumus. Nepaisant kolekcijų reikšmės kultūros istorijoje, Lietuvos istoriografijoje jos tirtos mažai. Daugybė LDK kolekcionavimo rūšių vis dar yra menkai pažįstamos. Viena jų – grafikos rinkiniai. Europos kultūroje grafiniai atvaizdai plito kaip daugiafunkcinė kūrybos sritis – tapybos originalų dauginimo būdas, populiarų kūrinių atkartojimo ir vaizdų platinimo forma¹. Grafikos kūriniai, sąlyginai pigesni, lengvai transportuojami, buvo vieni labiausiai paplitusių vizualios kultūros reiškinų, vieni svarbiausių kultūrinės vaizduotės raiškos formų. Nors istoriografijoje konstatuota grafikos kūrinių ir jų kolekcijų reikšmė dailės istorijoje, pavyzdžiui, formuojantis klasicizmo stiliui², tačiau atskiri reiškiniai ir jų paplitimas LDK menkai atskleistas. Apžvalginuose Lietuvos grafikos kolekcijoms skirtuose straipsniuose LDK laikotarpis aprašomas itin glaustai. Įvardyti tik keli stambūs LDK grafikos rinkiniai. Lietuvos grafikos kolekcijas 1961 m. trumpai aptaręs Paulius Galaunė išskyrė Radvilų, Sapiegų, Tiškevičių ir Soltanų rinkinius. Jis pateikė kai kurių duomenų apie šių kolekcijų likimą XIX–XX a., bet nesiekė jų detalesnės analizės³. LDK grafikos rinkiniai minėti ir 2003 m. Vlado Gasiūno straipsnyje „Lietuvos sakralinės dailės“ kataloge. Autorius, be jau anksčiau minėtų Tyzenhauzų ir Sapiegų, išskyrė ir Chreptavičių rinkinį. Apie kai ku-

---

¹ Apie grafines kopijos funkcijas: T. Račiūnaitė, Jausmų kelionė ir stebuklingųjų atvaizdų kopijos, *Pirmavaizdis ir kartotė: vaizdinių transformacijos tyrimai*, ser. *Vilniaus dailės akademijos darbai*, 35, Vilnius, 2004, p. 44. Apie reprodukcinę graviūrą ir reproduktivimo sąjūdį: N. Gramaccini, H. J. Meier, *Die Kunst der Interpretation: Französische Reproduktionsgraphik 1648–1792*, München, Berlin, 2003; M. И. Флекель, *От Маркантонио Раймонди до Остроумовой-Лебедевой: Очерки по истории и технике репродукционной гравюры XVI–XX веков*, Москва, 1987; I. Mažeikienė, *Reproduktivumo sąjūdis XVI–XVIII a. Vakarų Europos grafikoje, Lietuvos sakralinė dailė: XI–XX a. pradžia*, 1 tomas: *Tapyba, skulptūra, grafika, XIV–XX a. pradžia*, sud. D. Tarandaitė, Vilnius, 2003, p. 207–209.

² *Vilniaus klasicizmas: Parodos katalogas*, Vilnius, 2000, p. 57.

³ Žr. P. Galaunė, Grafikos meno rinkiniai Lietuvoje, *Iš lietuvių kultūros istorijos*, 1961, t. 3, p. 289–292; V. Gasiūnas, Senieji grafikos rinkiniai Lietuvoje (XVII–XIX a.), *Lietuvos sakralinė dailė*, p. 211–216.

rios LDK grafikos kolekcijas rašyta ir Lenkijos istoriografijoje⁴. Nepaisant pavienių tyrinėtojų dėmesio grafikos kolekcionavimui, daugumos rinkinių turinys Lietuvos istoriografijoje nėra pristatytas, netyrinėtas ir jų paplitimas bei ryšys su Europos kolekcionavimo tradicija.

Iki šiol neskelbti duomenys apie Scipionų giminės dailės kolekcijas. Scipionai – italų kilmės LDK didikai, XVIII a. keli iš jų – Jonas, Juozapas, Ignacas – buvo valstybės senatoriai⁵. Scipionai turėjo valdų Lydos ir Valkavisko pavietuose, taip pat Liublino vaivadijoje ir Podolėje. Giminės kultūrinė veikla, dailės užsakymai, kolekcionavimas mažai tyrinėti⁶. Iki šiol nėra publikuotas 1792 m. vario raižinių inventorių, saugomas Lietuvos valstybės istorijos archyve, Druckių-Liubeckių fonde kartu su kitais Scipionų dokumentais. Šio straipsnio tikslas – pristatyti ir įvertinti minėtą raižinių rinkinį parodant jo ryšius su XVIII a. Europos, LDK ir giminės kolekcionavimo tradicija. Kontekstiškai aiškinant iki šiol istoriografijoje neatskleistą kolekcijos faktą, siekiama geriau suprasti kolekcionavimo tradiciją LDK.

XVII–XVIII A. LDK GRAFIKOS KOLEKCIJŲ YPATUMAI

XVII–XVIII a. Lietuvoje itin plito grafiniai portretai, šventųjų paveikslų reprodukcijos, taip pat šių kūrinių rinkiniai⁷. Grafikos albumai saugoti bibliotekose, estampai kartu su tapybos darbais puošė pastatų interjerus⁸. Mišrios dailės kolekcijos būdingos įvairiems visuomenės sluoksniams, didikų, bajorų ir miestiečių rinkiniams⁹.

Bibliotekų inventoriuose grafikos albumai dažniausiai surašomi kartu su kitais leidiniais. Dvarų interjerų aprašymuose raižiniai grupuoti su tapybos darbais. Pavyzdžiui, LDK kancelrienės Onos Sanguškaitės-Radvilienės rinkinyje jie įvardyti kaip smulkūs paveikslėliai ir surašyti kartu su nedidelio formato tapybos kūriniais¹⁰. Greta tapybos darbų raižiniai saugoti ir

⁴ Pavyzdžiui, Sapiegų rinkinys Varšuvos universiteto Raižinių kabinete (toliau – RK): T. Sulerzyska, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Gabinet Rycin, *Polskie kolekcjonerstwo grafiki i rysunku*, red. M. Mrozińska, S. Sawicka, Warszawa, 1980, s. 123.

⁵ Ir anksčiau, pavyzdžiui XVII a., tarp LDK Scipionų buvo įtakingų asmenybių, kaip antai Kristupas Scipionas (g. apie 1578, m. 1649) – bernardinų provinciolas: *Polski słownik biograficzny* (toliau – PSB), Warszawa, Kraków, 1995, t. XXXVI/1, zes. 148, s. 85–86.

⁶ Žr. A. Paliušytė, Juozapo Scipiono architektūros užsakymai Serokomloje, *Menotyra*, 2007, Nr. 2, p. 4–59; A. Paliušytė, Artyści i rzemieślnicy na dworze Scypionów w XVIII wieku, *Rzeczypospolita państwem wielu narodowości i wyznań: XVI–XVIII wiek*, Warszawa, Opole, 2008, s. 391–402.

⁷ E. Łomnicka-Żakowska, O religijnej grafice ilustracyjnej w Wilnie około połowy XVIII wieku, *Dailė LDK miestuose: Poreikiai ir užsakymai*, ser. *Dailės istorijos studijos*, 2, sud. A. Paliušytė, Vilnius, 2006, p. 165–201.

⁸ Ši tradicija būdinga dar XVII a. LDK kolekcijoms. Pavyzdžiui, Kristupo Radvilos 1633 m. rinkinyje greta tapytų darbų minimi ir „paveikslai ant popieriaus“, pieštos kompozicijos: A. Paliušytė, Kristupas Radvila – tapybos užsakovas, *Menotyra*, 2001, Nr. 2, p. 33. Boguslovo Radvilos 1657 m. kolekcijoje knygos su raižiniais ir piešiniais buvo tik dalis didžiulio įvairaus turinio rinkinio: *Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius* (toliau – VUB RS), f. 57, b. 3411, l. 39. Būta ir raižytų estampų, minimų prie paveikslų: *ibid.*, p. 59v, 67. Liudvikos Karolinės Radvilaitės kolekcijoje saugotos kelios skrynios su abraisais ir vario raižiniais, jais puoštomis knygomis, taip pat greta tapytų darbų laikyti variję raižyti portretai ir kitos kompozicijos: VUB RS, f. 57, b. 3409, l. 1v, 27v, 28, 53; T. Sulerzyska, Inwentarz galerii obrazów Radziwiłłów z XVII w., *Biuletyn Historii Sztuki*, 1961, nr 3, s. 267–284. Grafikos darbai šalia tapybos minimi ir Onos Sanguškaitės-Radvilienės kolekcijose: W. Karkucińska, *Anna z Sanguszków Radziwiłłowa (1676–1746): Działalność gospodarcza i mecenat*, Warszawa, 2000, s. 303–320.

⁹ Pavyzdžiui, ant popieriaus spaustų ir pieštų paveikslėlių būta vilniečių rinkiniuose: M. Paknys, Vilniaus miestiečių tapybos rinkiniai XVII a. II pusėje, *Menotyra*, 2000, Nr. 2, p. 30–32.

¹⁰ W. Karkucińska, *op. cit.*, s. 314–315.

LDK kanclerio Jono Frydricho Sapiegos rinkiniuose¹¹. Analogišką neišskirtinę grafikos lakštų vietą tarp kitų dailės kūrinių liudija ir Palenkės vaivados Mykolo Antano Sapiegos dvarų aprašymai, kur greta įvairios tematikos ir kilmės tapybos darbų Čerlioneje 1744–1746 m. minimi raižyti portretai, šventųjų atvaizdai ir keliasdešimt neįvardyto žanro raižinių¹². 1793 m. Ružanų rūmų inventoriuje, surašytame mirus LDK kancleriui Aleksandriui Mykolui Sapiegai, greta tapybos darbų įvardyta per šimtą penkiasdešimt vario raižinių tiek rūmuose, tiek ūkiniuose pastatuose¹³. Mišrios dailės kolekcijos išsilaikė labai ilgai. Pavyzdys – Slizeniams priklausiusių Dzeviatkovičių dvaro 1805 m. inventorius, kur šalia tapybos drobių paminėta ir beveik šešiasdešimt raižinių¹⁴. LDK rinkiniuose grafikos kūriniai, saugoti kartu su tapybos darbais dažniausiai buvo kelių žanrų: religinės tematikos paveikslėliai, portretai. Paprastai jie įvardijami bendruose dvarų inventoriuose, kuriuose grafikos kompozicijos minimos greta kitų rūmus puošusių daiktų ir jų pobūdis tik apytikriai nusakomas, pavyzdžiui, nurodant žanrą, temą, o dažniausiai tik dydį ir skaičių, techniką.

XVIII a., Apšvietos epochoje, gausėja ir specializuotų, vienos rūšies objektams skirtų rinkinių. Grafikos rinkiniams plisti padėjo šios dailės rūšies vertės pripažinimas, jos edukacinės paskirties įvertinimas, grafikos kūrinių taikymas dailės mokymo procesuose, taip pat mėgėjiškos kūrybos – piešimo – populiarėjimas visuomenėje, tarp jos elito¹⁵.

Grafikos rinkiniai plinta LDK aristokratų kolekcijose kaip nauja reprezentatyvi rūšis. Reprezentacinis specializuotos grafikos kolekcijos pobūdis ryškėjo ilgalaikėse Europos aristokratijos kolekcionavimo praktikose. Specializuoti grafikos rinkiniai Europoje išpopuliarėjo XVII a., juos turėjo Europos valdovai ir aukščiausio rango aristokratų giminės¹⁶. Dar Liudviko XIV laikais įsteigtas *Cabinet du Roi*, jam pradžių davė 1660 m. Saint Jean de Luzo ediktas, kuriuo graviūra paskelbta laisvuju menu. Valdant Liudvikui XIV, įsteigti Paryžiaus estampų kabinetas (1667) ir Piešinių kabinetas (1671)¹⁷. Piešiniai, raižiniai buvo kaupiami Bazilėje (1661), Florencijoje (prieš 1675). 1720 m. raižinių kabinetą įkūrė Augustas II Saksas¹⁸. Būtent šio Lenkijos ir Lietuvos valdovo, rezidavusio Dresdene, kolekcija turėjo įtakos visos Vidurio Europos grafikos kolekcijų plitimui, skatino jų atsiradimą Vienoje (1738) ir Miunchene (1758)¹⁹. XVIII a. II pusėje raižinių kolekcionavimas labai paplito įvairiuose Europos regionuose, raižinių kolekcininkų buvo daugiau nei bet kada anksčiau²⁰.

¹¹ 1751 m. ir 1752 m. pomirtiniuose Jono Frydricho Sapiegos daiktų inventoriuose minima keliasdešimt raižinių, ant popieriaus tapytų paveikslėlių: J. F. Sapiegos paveldėtojams priklausančių daiktų sąrašai, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – LVIA), f. 1292, b. 78, l. 5, 14v, 20.

¹² Čerlionos rūmų interjero inventorius, VUB RS, f. 4, b. 34449 (A–1896), f. 4, b. 34450 (A–1897).

¹³ Pavyzdžiui, tarp žvėryne saugotų daiktų: 1793 m. Ružanų rūmų inventorius, VUB RS, f. 4, b. 39576 (A–1270), p. 5, 30, 43.

¹⁴ *Baltarusijos nacionalinis istorijos archyvas Gardine*, f. 1663, ap. 1, b. 1537, l. 1–8.

¹⁵ T. DaCosta Kaufmann, *Central European Drawings 1680–1800: A Selection from American Collections*, Princeton, 1990, p. 10–18.

¹⁶ Ryškus specializacijos tendencijų pavyzdys – Saksų valdovų rinkiniai Dresdene: *Pod jedną koronę: Królewskie zbiory sztuki w Dreźnie*, Warszawa, 1997.

¹⁷ Karališkajame rinkinyje vyravo reprodukcinės graviūros: ...*avec privilège du Roy: XVII–XIX a. prancūzų graviūra Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkiniuose*, sud. T. Stelmokas, Kaunas, 1999, p. 7.

¹⁸ Apie Saksų grafikos rinkinius: Z. Ważbiński, *Muzeum i zbiory artystyczne epoki nowożytnej*, cz. II: *Wiek XVII i XVIII*, Toruń, 1988, s. 58–59; *Pod jedną koronę...*

¹⁹ Žr. įvadą apie grafikos kolekcionavimą knygoje: T. DaCosta Kaufmann, op. cit., p. 17.

²⁰ K. Pomian, *Zbiieracze i osobliwosci: Paryż. Wenecja. XVI–XVIII wiek*, Warszawa, 1996.

LDK kolekcionavimo raidai ir grafikos rinkinių sureikšminimui įtaką darė Abiejų Tautų Respublikos valdovo Stanislovo Augusto Poniatovskio pavyzdys. Raižinių kabinetas – vertinamojo kolekcijos dalis, gausi ir įvairi. Rinkinys buvo kataloguojamas, sisteminamas, pripažinta pažintinė šio rinkinio vertė, jo priežiūra institucionalizuota²¹.

Monarchų aplinkoje suklestėjusios formos tapo pavyzdžiu analogiškiems reiškiniams didelių dvaruose. Žinoma keletas stambių LDK didikų grafikos kolekcijų. Išskirtinių grafikos rinkinių (7000 vienetų) turėjo LDK kancleris Joakimas Liutauras Chreptavičius²². Grafikos lakštus kaupė ir LDK kancleris Aleksandras Mykolas Sapiega, jo sūnus Užpalių seniūnas Pranciškus Sapiega Ružanuose ir Derečine²³. Kelių tūkstančių raižinių rinkinį turėjo Lopacinskiiai Leonpolyje²⁴.

Specializuotus rinkinius lydėjo naujos jų aprašymo formos, detalūs, objektų specifika atskleidžiantys sąrašai. Inventoriniams kūrinių aprašymams turėjo įtakos populiarėjanti žinovų kultūra, kurioje, beje, grafikos kūrinys buvo sureikšmintas kaip pagrindinis individualios manieros pažinimo objektas²⁵. Visoje Europoje plito specializuoti kritiniai katalogai, sudaromi ekspertų, įvardijantys kūrinių laikotarpius bei autorius ir atskleidžiantys rafinuotesnes nei anksčiau rinkinio sisteminimo formas²⁶. Tokie katalogai rengti ir Stanislovo Augusto dvare²⁷.

SCIPIONŲ KOLEKCIONAVIMO TRADICIJA IR RAIŽINIŲ RINKINIO SUDARYMO APLINKYBĖS

Specializuotas grafikos rinkinys Scipionų dvare – naujas reiškinys giminės kolekcionavimo istorijoje. XVIII a. I pusės ir vidurio Smolensko kašteliono Jono ir Lydos pavieto maršalkos Kazimiero Scipionų dvaro šaltiniai liudija, kad giminės nariai pirko pavienių dailės kūrinių, pvz., Kazimieras Scipionas – paveikslų Karaliaučiuje²⁸. Meno dirbiniai minimi ir K. Scipiono testamente, kuriuo padalytas jo kilnojamasis turtas – brangenybės: papuošalai, stalo indai, krucifiksas²⁹. Smolensko kaštelionienės Teresės Scipionienės testamente įrašyti sidabriniai daiktai ir kiti taikomosios dailės kūriniai³⁰. Giminės nariai turėjo ne tik pavienių dailės dirbinių, bet ir jų rinkinių – tą liudija dvare saugotų knygų, taikomosios dailės gaminių aprašai, priklausę LDK pastalininkui Ignacui Scipionui³¹. XVIII a. I pusėje ir viduryje Scipionų dvare

²¹ Z. Batowski, *Gabinet rycin króla Stanisława Augusta i Muzeum Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, Warszawa, 1928; T. Mańkowski, *Mecenat artystyczny Stanisława Augusta*, Warszawa, 1976; T. Kossecka, *Gabinet Rycin króla Stanisława Augusta*, Warszawa, 1999.

²² A. Ročko, *Dwór Chreptowiczów na Litwie, Dwory magnackie w XVIII wieku*, pod red. T. Kostkiewiczowej i A. Ročko, Warszawa, 2005, s. 212.

²³ Varšuvos universiteto bibliotekoje saugoma 200 šios kolekcijos raižinių: T. Sulerzyska, *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie...*, s. 123.

²⁴ Z. Prószyńska, *Kanonika žmudzkiego, Józefa Łopacińskiego expensa na obrazy i sztychy podczas rzymskiej podróży w latach 1773–1775, Roczniki Humanistyczne*, 2000–2001, t. XLVIII–XLIX, zes. 4, s. 387.

²⁵ C. Gibson-Wood, *Studies in the Theory of Connoisseurship from Vasari to Morelli*, New York, London, 1988.

²⁶ Pavyzdžiui, katalogas: C. H. V. Heineken, *Idée générale d'une collection complète d'estampes*, Leipzig, 1771; Z. Waźbiński, op. cit., s. 58–59.

²⁷ T. Mańkowski, op. cit.; Z. Waźbiński, op. cit., s. 94–95; Kossecka, op. cit., s. 59.

²⁸ Žr.: 1716 m. išlaidų sąrašas, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 1317, l. 1. Apie Jono ir Kazimiero Scipionų dailės užsakymus: A. Paliušytė, *Juozapo Scipiono architektūros užsakymai Serokomloje...*, p. 45–47.

²⁹ Kazimiero Scipiono 1720 m. testamentas, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 26, l. 4.

³⁰ Teresės Scipionienės 1752 m. testamentas, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 1335, l. 22v.

³¹ Pavyzdžiui, 1755 09 07 sidabro dirbinių, kuriuos turi pagaminti Mykolas Biberšteinas (Michał Bibersztejn), sąrašas, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 195, l. 36; 1753–1756 m. knygų sąrašai, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 1–9; 1754–1756 m. sidabro ir kt. dirbinių sąrašai, *LVA*, f. 598, ap. 1, b. 1198, l. 39–47.

rinkti daugiausia prabangūs amatininkų gaminiai – tradicinis LDK rinkinių objektas. Įprastą LDK dvare požiūrį į dailės kūrinių kaip prabangos daiktą ir savininko galios simbolį liudija XVIII a. pabaigos šaltiniai. Ignaco Scipiono pomirtiniame (m. 1791) turto padalijimo akte išvardyti ir kai kurie dailės kūriniai. Greta sidabro daiktų, įvertintų ir padalintų pagal panaudoto sidabro svorį, minima ir keletas kitų gaminių: dailus (*misternej roboty*) sidabrinis padėklas, Švč. Mergelės Marijos statula, stalo įrankiai iš jaspio, keletas giminės relikvijų, iš kurių kaip itin saugotinos išskirtos Juozapui Scipionui priklausiusi maršalkos lazda ir „senovinis“ Scipiono Afrikiečio biustas iš balto marmuro³². Taigi tradiciškai giminėje iki pat XVIII a. pabaigos vertinti prabangūs juvelyriniai dirbiniai, valdžios atributai ir giminės relikvijos. Minėti kūrinių įvardijimai turtinio pobūdžio dokumentuose rodo neišskirtinį jų kaip kilnojamojo turto statusą.

1792 m. inventorius liudija visuomenėje populiarėjančio specializuoto dailės rinkinio įvertinimą Scipionų dvare³³. Kolekcijos savininkas aprašyme nėra įvardytas, bet jis – vienas šios giminės narių. Rinkinio surašymo metai leidžia spėti, kad jis tikriausiai priklausė mirusio LDK pastalininkio Ignaco Scipiono sūnui, galbūt vyriausiajam, Lydos seniūnui (nuo 1785) Juozapui (g. 1760, m. 1800)³⁴. Rinkinio aprašymo antraštėje pažymėta, kad rinkinys sudarytas iš senesnės kolekcijos (*dawniejszego mego zbioru*) ir iš Serokomlios atvežtų raižinių³⁵. Serokomlios rezidencija pastatyta ir rinkiniai formuoti valdant LDK pastalininkiu Ignacui Scipionui. Neatmestina, kad jis surinko ir dalį aprašytų darbų. Kolekcijoje figūruoja I. Scipiono laikų kūrėjai, tarp kitų – iš Saksų valdomo Dresdeno, kur šis didikas lankėsi³⁶. Tačiau tarp likusių Ignaco rinkinių sąrašų didelės raižinių kolekcijos neaptinkame, nors jis turėjo pavienių grafikos kūrinių. Pavyzdžiui, 1754 m. „popierių“ (*papierów doroznych*) sąrašė Skalate (Ukraina)³⁷ minima: vienas aplankas abrisų, 10 aplankų paveikslų ir paveikslėlių, knygelė *in folio* su įvairiais piešiniais³⁸. Tuo pat metu tarp surašytų knygų būta specializuotų, skirtų architektūrai ir dailei, taip pat vokiškų knygų su įvairiais piešiniais, parkų planais ir žvėrių atvaizdais³⁹. Scipionas rinko žemėlapius, turėjo architektūrinių, pavyzdžiui, Versalio, vaizdų ir kt.⁴⁰ Nors I. Scipionas, kaip liudija jo knygų inventoriai, domėjosi menu ir turėjo pavienių

³² Ignaco Scipiono pomirtinio turto padalijimo aktas (juodraštis), LVIA, f. 598, ap. 1, b. 1388. Maršalkos lazda teko vyriausiajam Ignaco Scipiono sūnui Lydos seniūnui Juozapui, Scipiono Afrikiečio biustas – jauniausiajam Pauliui, sidabro padėklas ir Švč. M. Marijos statula – Vincentui, stalo įrankiai iš jaspio – Karoliui. Juozapo Scipiono maršalkos lazda dabar saugoma Jogailos universiteto muziejuje Krokovoje.

³³ Raižinių rinkinį taip pat turėjo Malogoščiaus seniūnienė Ona Scipionaitė-Šaniavska, Ignaco Scipiono sesuo, kurios 196 grafikos kompozicijas už 228 auksinų nusipirko karalius Stanislovas Augustas: T. Kossecka, op. cit., s. 26.

³⁴ Ignaco ir Onos Vodzickos-Scipionienės sūnus 1760 06 05 pakrikštytas Juozapo Antano Florijono vardais Ščutino pijorų bažnyčioje: Krikšto metrikos išrašas, LVIA, f. 598, ap. 1, b. 37, l. 1. Juozapas Scipionas 1800 05 03 mirė nuo karštilgės (*z zgnilej gorączki*) per vienuolika dienų nuo ligos pradžios, palaidotas Ščutine: Mirties metrikos išrašas, LVIA, f. 598, ap. 1, b. 41, l. 1, 2. Juozapas Scipionas rinko meno knygas. 1789 m. jo knygų Ščutine sąrašė įvardyta: *Divers plans architectoniques, Diction[n]aire des arts et métiers, Descriptions de peinture, Traité d'architecture du Palladio*: LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 28–47.

³⁵ Apie Serokomlios paveldėjimą: Ignaco pomirtinio turto padalijimo aktas (juodraštis), LVIA, f. 598, ap. 1, b. 1388. Dokumente minima, kad du vyresnieji velionio sūnūs paėmė dalį daiktų (ginklų) iš Serokomlios prieš jos 1794 m. apiplėšimą.

³⁶ PSB, Warszawa, Kraków, t. XXXVI/1, zes. 148, 1995, s. 77.

³⁷ Ignaco Scipiono valda.

³⁸ LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 3v, 4.

³⁹ Ibid., l. 5. Knyga su parkų piešiniais buvo ir tarp 1756 m. surašytų knygų, kurias iš Skalato ketinta vežti į Lietuvą: LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 7v.

⁴⁰ Ibid., l. 5v.

estampų, bet žinių apie vientisą specializuotą kolekciją neturime⁴¹. Neminimas rinkinys ir Ignaco turto padalijimo akte⁴². Galbūt kūriniai nelaikyti padalijimo akto vertais ir jų paveldėjimas nereglamentuotas testamentu arba, dar labiau įtikinama, vienas iš Ignaco sūnų buvo rinkinio autorius.

KOLEKCIJOS APRAŠYMAS

Žinios apie Scipiono rinkinį susijusios su jo aprašymo ypatumais. Tai – tikslintas ir pildytas tekstas. Jis išsiskiria iš daugelio LDK dailės inventorių. 1792 m. apraše kūriniai surašyti kaip atskira kolekcija ir išsamiai: nurodomas kūrinių siužetas, apytikris formatas, kartais medžiagos, technikos.

Išskirtinis aprašymo bruožas – įvardyti kūrinių autoriai, nurašant raizytojų ir piešėjų pavardes, pirmavaizdžių tapybos kūrinių autorius, dažnai ženklintus grafikos lakštuose. Graviūrose autoriai žymėti dažniau nei kituose dailės kūriniuose (tai ženklavimo tradicijos metalo dirbiniuose tąsa), todėl jų atsiradimas inventoriuje gali būti siejamas ir su grafikos objektų specifika. Vis dėlto nuoseklus autorių žymėjimas inventoriuje rodo šios informacijos vertinimą ir yra retas reiškinys LDK. Jis liudija vertybinius poslinkius, kolekcionavimo pokyčius, kuriuos paskatino žinovų kultūros poveikis.

XVIII a. plintančios kolekcionavimo kultūros kaitą žymi ir originalios kompozicijos įvertinimas dokumente. Jį liudija prierašas „originalas“ prie Rembrandto kompozicijų. Kadangi kolekcijos kūriniai neišlikę, negalime nustatyti, ar kompozicijos išties buvo originalios. Šis prierašas svarbus ne tiek surašinėtojo sprendimo tikslumui, kiek jo vertybėms suprasti. Autentiškas, originalus paveikslas inventorius autoriumi yra vertingas, išskirtinis. Beje, originalių kūrinių sureikšminimas nebuvo išimtinis – analogų būta visoje Abiejų Tautų Respublikoje⁴³. Šis apibūdinimas žymi kūrybos sampratos slinktis LDK dvaruose XVIII a. pabaigoje, nes čia įvertinta kūrybos autentiškumo, į kurį anksčiau dažnai nebuvo neatsižvelgiama, svarba⁴⁴.

⁴¹ 1754 m. Ignaco Scipiono bibliotekoje būta architektūros traktatų: Giuseppe's Galli, Vincenzo Scamozzi, Jacobo Sandrarto, Joanno de Witte's. Minimas Abrahamo Bosse'o veikalas *Traité des manières, de dessiner les ordres*, įrašytas 1754 09 04 Skalate tarp piešinių knygų, knygų ir rankraščių, priklausiusių Ignacui Scipionui: LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 5v. Knyga dar kartą minima 1756 m. tarp veikalų, kuriuos ruošiamasi išvežti iš Skalato į Lietuvą: LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 7. 1754 m. sąraše taip pat įrašyta: *Cabinet des singularitez d'architecture, peinture, sculpture et gravure, par Florent le Comte*, LVIA, f. , ap. 1, b. 45, l. 6, 8v. Tritomis veikalas pirmą kartą išleistas Paryžiuje 1699 metais. Į knygą buvo įtrauktas kai kurių raizytojų kūrinių katalogas.

Kitos 1754 ir 1756 m. sąrašuose minimos knygos: *Diction[n]aire abrégé de peinture et d'architecture; L'explication des peintures, sculptures etc.; Catalogue des tableaux du Cabinet du Roi; Traité du bel essentiel dans les arts appliqués particulier[me]nt à l'architecture par le sieur C. C. Brixieux; Architecture moderne ou l'art de bieb (?) bâtir* ir kt.: LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 6, 6v, 7, 7v.

⁴² Ignaco Scipiono pomirtinio turto padalijimo aktas (juodraštis), LVIA, f. 598, ap. 1, b. 1388.

⁴³ Pavyzdžiui, Simonas Čechavičius buvo etmono ir Podolės vaivados Vaclavo Ževuskio (Wacław Rzewuski) rūmų kolekcijos ekspertas, nustatinėjęs darbų originalumą. Tai liudija sąrašas *Oryginaly w Podhorcach uznane za oryginaly przez pana Czechowicza*: J. K. Ostrowski, Dzieje galerii podhoreckiej, *Rezydencje w średniowieczu i czasach nowożytnych*, Warszawa, 2001, s. 170.

⁴⁴ Kolekcijos aprašymo savitumą iš dalies galėjo paveikti populiarėjanti ekspertų ir mėgėjų kultūra visuomenėje. Mintis apie autentiškumo svarbą buvo viena svarbiausių ekspertų veiklos postūmių, o originalo ir kopijos atskyrimas – vienas iš esminių jų veiklos krypčių.

KŪRINIŲ ŽANRAI IR KILMĖ

Scipionų grafikos kūrinių kolekcijoje per šimtas darbų. Palyginus su tūkstančiais raižinių Sapiegų ir Chreptavičių rinkiniuose ar Europos monarchų kolekcijomis iš dešimčių ir šimtų tūkstančių ji buvo gana maža, tačiau ji prilygsta kai kurių kitų LDK giminių, turėjusių galias kolekcionavimo tradicijas, rinkiniams, pavyzdžiui, XVIII a. pabaigos Aleksandro Sapiegos grafikos rinkiniui Ružanuose⁴⁵.

Nors rinkinio kompozicijos turėjo bendrą raižinių antraštę, čia saugoti įvairių rūšių kūriniai. Atskiros kūrinių technikos aprašyme dažniausiai neišskirtos, bet ir kelios nuorodos liudija jų įvairovę. Vyrauja raižiniai, nors saugomi ir piešiniai, tapybos darbai. Skirtingų grafikos technikų kūriniai vario raižinių rinkiniu pavadintoje kolekcijoje nebuvo išimtis tuometinėje Europoje. Antai vario raižinių kabinetu (*Kupferstichkabinett*) vadintas ir analogiška grafikos technikų įvairove pasižymintis Saksų rinkinys Dresdene, kurio pavyzdžiu rėmėsi daugelis XVIII a. Europos kolekcijų. Raižinių kabinetu vadintas ir Stanislovo Augusto grafikos rinkinys.

Scipionų grafikos rinkinys įvairus ir kūrinių ikonografijos požiūriu. Tradiciškai raižinių kolekcijos kaupiamos pažinimui ir mokymui kaip universalus ikonografijos žinynas, kuris, pavyzdžiui, Cvingeryje, galiausiai prijungiamas prie mokslo objektų rinkinių⁴⁶. Žanrine ir temine kūrinių įvairove pasižymėjo ir reprezentacinė Stanislovo Augusto Poniatovskio kolekcija. Scipiono rinkinys taip pat ikonografiškai universalus.

Rinkinio ypatybė – pasaulietinės tematikos kūrinių gausa. Religinės tematikos kūrinių, lyginant su ankstesnėmis tradicinėmis LDK kolekcijomis, nedaug⁴⁷. Taip pat gausu antikinės tematikos (mitologiniai ir istoriniai sužetai) kūrinių, Lenkijos istorijos temų, populiarėjusių dėl Apšvietos idėjų įtakos⁴⁸. Žanrinė kūrinių skalė, lyginant su įprastais LDK bajorų rinkiniais, įvairesnė: pasitaikė animalistinių, pastoralinių sužetų ir kt.

Nors 1792 m. inventoriuje užfiksuotas raižinių ir kt. paveikslų kolekcija yra kokybiškai naujas, žanrų įvairove pasižymintis rinkinys, bet jame matyti kai kurios tradicinės dvaro kolekcijos temos, pavyzdžiui, susijusios su giminės istorija, kilme, kaip antai romėnui Publijui Kornelijui Scipionui Afrikiečiui Vyresniajam skirti raižiniai. Antikos Scipiono, iš kurio save kildino LDK pareigūnų Scipionų giminė, gyvenimo ir triumfo vaizdai – populiarūs Renesanso ir Baroko dailėje. Scipioną Afrikietį vaizduojančių kompozicijų būta karaliaus Stanislovo Augusto kolekcijoje, kur jų buvimas sietinas su moralizuojančiomis XVIII a. pabaigos meno tendencijomis⁴⁹. Scipionų legenda LDK kultūroje įvairiai ir dažnai įprasminama: mėgiami literatūriniai vaizdiniai, kuriuose Scipionas vaizduojamas ar minimas kaip romėnų didvyris, priešpriešinamas arba gretinamas su vietinių LDK herojų tradicija. Bendrapavardžiams LDK Scipionams romėnų protėvis priminė giminės kilmę ir kartu nurodė jos rangą.

Įprasti didikų rinkiniams buvo valdovų ir kitų aukštųjų valstybės pareigūnų, ne tik giminės narių, portretai. Jie plito įvairiuose visuomenės sluoksniuose, bet ypač didikų rinkiniuose⁵⁰.

⁴⁵ 1793 m. Ružanų rūmų inventorių, VUB RS, f. 4, b. 39576 (A–1270).

⁴⁶ *Pod jedną koroną...*, s. 29.

⁴⁷ Pavyzdžiui, 1739 m. Mstislavlio vaivados žmonos Elenos Vainaitės-Košinskienės pomirtiniame paveikslų sąrašė iš 74 kūrinių 30 buvo šventųjų atvaizdai: V. Gasiūnas, *Senieji grafikos rinkiniai Lietuvoje...*, p. 212.

⁴⁸ Apie antikinės tematikos kūrinių programiškumą ir istorinės tematikos sureikšminimą XVIII a. pab.–XIX a. pradžioje: *Vilniaus klasicizmas*, p. 61–63, 117–122.

⁴⁹ T. Mańkowski, op. cit., s. 123.

⁵⁰ Valdovų ir kitų aukštųjų valstybės pareigūnų portretų paplitimas aristokratų rinkiniuose būdingas ne tik LDK, bet ir gretimiems regionams. Apie šio tipo rinkinius ir jų funkcijas Lenkijoje: J. Dumanowski, *Świat rzeczy szlachty wielkopolskiej w XVIII wieku*, Toruń, 2006, s. 159–169.

Šie portretai išreiškė savininkų rangą ir įtaką. LDK rūmų maršalkos Juozapo Scipiono atvaizdas rinkinyje – senos ir aukštos savininko kilmės priminimas.

Viena rinkinio savybių – kūrinių kilmės universalumas: šalia užsienio Europos meistrų darbų yra vietinių kūrinių ir anoniminių egzotiškų kiniškų paveikslėlių.

Scipionų rinkinyje daug reprodukcinės graviūros pavyzdžių, raižinių pagal tapybos kūrinius. Rinkinyje pristatytos įvairios raižybos mokyklos, nors vyrauja XVIII a. prancūzų karališkosios akademijos graverių estapai⁵¹. Tarp XVIII a. kūrėjų – ir madingi Vidurio Europos raižytojai, pavyzdžiui, valdovų portretistas Johannas Esaias Nilsonas. XVII a. kūrinių mažiau. Išskirtinos Rembrandto kompozicijos. Yra ir keletas Renesanso italų dailininkų, Prahos dvaro meistrų (Aegidius Sadeler). Atkreiptinas dėmesys į Buonarroti (Michelangelo?) kompoziciją. Vyravo tiražuoti raižiniai, bet pasitaikė ir vienetinių piešinių. Kolekcijai neišlikus, negalime įvertinti nurodytų kūrinių autentiškumo, tačiau įrašai apie autorius liudija kolekcijos savininkui būdingą garsių meistrų darbų poreikį.

Rinkinyje saugoti ir Abiejų Tautų Respublikos dailininkų kūriniai: figūroja Pranciškaus Smuglevičiaus, Gucevičiaus, Oleksiński ir kitos pavardės. Tarp objektų – ir Lenkijos istorijos vaizdai, kuriuos pagal P. Smuglevičiaus piešinius išraižė italai Angelo Campanella ir Girolamo Carattoni. Jų nuo 1787 m. Voluinės didiko Proto Potockio iniciatyva buvo skatinama užsisakyti. Šio istorinio ciklo raižiniai buvo populiarūs, keliskart perleisti Abiejų Tautų Respublikoje⁵².

1792 m. inventoriuje įvardyti kolekcijos savininko pavaizduoti galvų ir architektūros motyvai⁵³. Tai tarp XVIII a. Europos aristokratų populiarios mėgėjiškos kūrybos paliudijimas⁵⁴.

IŠVADOS

LDK didikai Scipionai XVIII a. II pusėje sukaupė vertingą kolekciją – specializuotą LDK graviūrų rinkinį, kurio eksponatų specifikai darė įtaką vietinės kolekcionavimo tradicijos ir populiarėjanti ekspertų kultūra.

1792 m. Scipionų rinkinys byloja ir apie naujų kolekcionavimo kriterijų įsitvirtinimą dvare: specializuoto rinkinio sudarymą, kūrinių autorystės ir originalių darbų įvertinimą. Kolekcininkams būdingas universalių objektų siekis Scipionų grafikos rinkinyje reiškiasi kūrinių žanrų, kilmės, kūrėjų mokyklų įvairove. Tuo rinkinys išsiskiria iš daugumos tradicinių LDK bajorų rinkinių, kuriuose dažniausiai apsiribojama anoniminių religiniais paveikslėliais ir giminės narių portretais. Scipionų kolekciijoje integruoti ir kai kurie tradiciniai LDK rinkinių motyvai, liudijantys giminės rangą ir ryšius. Kolekcija atskleidžia grafikos meno sureikšminimą Scipionų dvare XVIII a. pabaigoje, taip pat ji byloja apie dvare funkcionavusių vaizdinių įvairovę ir kolekcionavimo pokyčius LDK dvare Apšvietos laikotarpiu.

⁵¹ Prancūzijos grafikų kūriniai vyravo ir Stanislovo Augusto kolekciijoje: T. Kossecka, op. cit., s. 15.

⁵² Apie Pranciškaus Smuglevičiaus Lenkijos istorijos iliustracijų ciklą: V. Drėma, *Pranciškus Smuglevičius*, Vilnius, 1973, p. 135; *Vilniaus klasicizmas*, p. 118, 140–141.

⁵³ Žr. priedą, Nr. 73.

⁵⁴ Mėgėjiška kūryba buvo paplitusi tarp XVIII a. Europos aristokratų, ji skatino ir kolekcionavimo reiškinius: T. DaCosta Kaufmann, op. cit., p. 12; karaliaus Stanislovo Augusto Raižinių kabinete buvo jo paties, jo giminų ir bičiulių sukurti piešiniai, pavyzdžiui, paties valdovo nupieštos vyrų galvos: T. Kossecka, op. cit., s. 215.

1 pav. Jean-Charles Le Vasseur, Erasistratas atskleidžia Antiocho meilę, ofortas, vario raižinys. Varšuvos universiteto bibliotekos RK. Inv. Nr.: Zb. D. 910. Fotografija iš Varšuvos universiteto bibliotekos

PRIEDAS

1792 m. vario raižinių sąrašas⁵⁵, LVIA, f. 598, ap. 1, b. 45, l. 55–56v.

Specyfikacija kopersztychów przeze mnie tak z Syrokomli wzięty[ch], jako też dawniejszego mego zbioru w r[ok]u 1792 m[iesią]ca Jan[uar]ii 18 dnia.

Numera / Sztuki / Imiona autorów

1. Les bac[c]han[tes] (?), gravure ancienne, pièce d'une gran[de] feuille, ^aw ramach^a 56 (1). Inve[nit] Julius Roman[us].
2. Scipion re[compens]ant ses soldats, et sa continence, gran[d] papier (?), ^bw ramach^b 57 (1). Nic[olas] Tardieu.
3. Prise de Cartagne par Scipion et la famille de Coriolan (?), g[rand] p[apier] (?), ^cw ramach^c 58 (1). P[ar] le même.
4. La continence de Scipion gran[de] feuille, w ramach (1). Claud[e] Dubosc.

⁵⁵ Inventoriaus rašyba modernizuota, santrumpas išplėstos.

⁵⁶ a-a įrašas eilutės viršuje.

⁵⁷ b-b įrašas eilutės viršuje.

⁵⁸ c-c įrašas eilutės viršuje.

5. L'audience de Trajan l'empereur, pièce d'une feuille, ^dw ramach^{d59} (1). C. Dupuis.
6. Conscience d'Alexandre en son médecin Phili[ppe], gr[ande] feuil[le], ^ew ramach^{e60} (1). Ch[arles] Le Vasseur.
7. Le médecin Erasistrat découvre l'amour d'Antioch, gr[ande] feuil[le] (1). Le même.
8. La modération d'Alexandre le Gran[d], pièce d'une gr[ande] feu[i]ll[le], ^fp. starościnnie wołkowyskiej oddany^{f61} (2). G. Edelinck, p[ar] Drevet.
9. St Joseph avec Marie et Jésus, pièce d'une gr[ande] feuil[le], przedni, ^gw ramach^{g62} (1). Imię autor wyd [...].
10. Les adieux d'Hector et d'Andromaque, gr[ande] feuille (1). Ch[arles] Le Vasseur.
11. Le retour désiré, feuille moyenne, w ramach (1). A. Duflos.
12. Pyrame et Thiesbé, feuille moyenne, p. starościnnie wołkow[yskiej] ^hoddany^{h63} (1). Vangelisty s[culpsit].
13. Le coucher, w ramach (1). Vanloo p[inxit], Porporati scu[lpsit].
14. Satyr, olówkiem czerwonym i czarnym rysowa[ny] (1). Vanloo.
15. David tuant Goliath, grande feuille, w ramach (1). Ben[oît] Audrean.
16. Vue de Naples, feuille moyenne, w ramach (1). Veau.
17. Tour de la Grèc[e] au golfe de Naples, feuille moyen[ne], ⁱw ramachⁱ⁶⁴ (1). Le même.
18. Vue de Flandre, demie feuil[le], ordin[aire], w ramach (1). J. P. Le Bas.
19. L'amant de la belle Europe, feuille moyen[ne] (1). Masquelier.
20. Praetestatus découvre le secret à sa mère, enlumin[ur]e, 2 (?) feuil[le], ^jw ramach^{j65} (1). Tho[mas?] Burhe.
21. La beauté gouvernée par la raison, enlumin[ur]e, w ramach (1). Melle.
22. Ś[wię]ty Wawrzyniec, sztych stary, półarkuszowy (1). Lu[cas] Vorsterman d'après Rub[ens].
23. Sortement de croix, feuille moyenne, p. starościnnie wołkow[yskiej] ^koddany^{k66} (1). Sim[on] Valée.
24. Nestier, écuyer du Roi, grande feuille (1). Daullé.
25. Flore, demie feuille, ordin[aire] (1). S. Valée.
26. M[ademoiselle] Péliissier du Théâtre Français (1). J. Daullé.
27. Auguste Troisième et sa fama (?), gr[ande] feuille (2). L. Zucchi.
28. Neptun leżący nad wodami, kopersz[tych] stary (1). Bez imie[nia] auto[ra].
29. Heraclitus, kopersz[tych] stary, ćwiartkowy, w ramach (1). Bez imie[nia] auto[ra].
30. Democritus omnium derisor, koper[sztych] stary, ½ arkusz[owy], ^lw ramach^{l67} (1). Salvator Rosa.
31. Batalia, kopersz[tych] stary, półarkuszowy (1). Rober[tus] de Mol.
32. Pasterka, kopersz[tych] stary, ćwiartkowy (1). Ben: Castiliony Genuensis.
33. Pasterze z wyobrażeniem wołu, kopersz[tych] stary w ramach (?) (1). Bez imie[nia] autora.

---

⁵⁹ ^{d-d}įrašas eilutės viršuje.

⁶⁰ ^{e-e}įrašas eilutės viršuje.

⁶¹ ^{f-f}įrašas eilutės viršuje.

⁶² ^{g-g}įrašas eilutės viršuje.

⁶³ ^{h-h}įrašas eilutės viršuje.

⁶⁴ ⁱ⁻ⁱįrašas eilutės viršuje.

⁶⁵ ^{j-j}įrašas eilutės viršuje.

⁶⁶ ^{k-k}įrašas eilutės viršuje.

⁶⁷ ^{l-l}įrašas eilutės viršuje.

34. Familia sacra, kopersz[tych] stary, ćwiart[kowy] (1). Paulus Veronensis (?).
35. Le berger italien, półarkuszowy, w ramach (1). Daudet.
36. La lavandaja, w ramach (1). Volpato.
37. Laurent d'Engestrom, w ramach (1). Pfeiffer.
38. Paysage ancien d'une demi[e] feuille (1). Jac[ques] Callot.
39. Turczyn na koniu, rysunek stary, ćwiartkowy (1). S. D. Bella.
40. Sophocles, bardzo mały (1). Bez imie[nia] auto[ra].
41. La maîtresse d'école et petite écolière, demie feuille, ^mw ramach^{m 68} (2). J. G. Wille.
42. Historia Józefa (1).
43. Żona Rembranta w dwojakiej postawie (2).
44. Samarytanka przy studni, szt[uka] 1. S. Józef uciekający, szt[uka] 1. Huzar, szt[uka] 1, bardzo mała. Osoba stara siedząca w szlafmocy szt[uka] 1, in su[mma] (4). ⁿOryginały Rembranta, wszystkie w ramach^{n 69}.
45. Różnych wzorów rzyms[kich] i imagina[cje] starożyt[ne] wojenne (6). Audrean d'après Le Brun.
46. Louise Marie, Re[i]ne de Pologne, demie feuille, ^ow ramach^{o 70} (1). R. Nanteuil.
47. Zygmunt Batory ks[ią]że Siedmiogr[odu], półarkusz[owy] (1). Sadeler Aegidius.
48. Faune, półćwiartkowy, szt[uka] 1. Mars et Amour szt[uka] 1. Centaure w dwojakiej pozycji, szt[uki] 2. Consul Romain szt[uka] 1. Sénèque mourant szt[uka] 1. Le tireur d'épine du pied, szt[uka] 1, ćwiartkowy, in sum[m]a sztuk (7). ^pP. Poilly à S[ain]t Benoît^{p 71}.
49. M. Tullius Cicero, ćwiartkowy (1). Bez imie[nia] autor[a].
50. Rysunek statui skrzydlastej, ćwiartkowy (1). Buonaroti.
51. Kopersztychy różnych gatunków psów, ćwiart[kowe] (8). De Sève.
52. Plan et delineation d'un moulin à vent. ½ arkusz[owy] (4). A. Glässer.
53. Diane au bain, półćwiart[tkowy], szt[uki] (4). Balcer.
54. Le dénicheur de moineaux, ½ ćwiart[kowy], z malowania (1). Vattau.
55. Portret Pa[na] Smuglewicza w Rzymie sztychowany, ½ arku[szowy] (1). Bez imie[nia] autor[a].
56. Antonius Kern, malarz Balcera, półarkuszowy (1). Bez imie[nia] autor[a].
57. Frédéric Guillaume, Roi de Prusse, półarkusz[owy] (1). D. Berger.
58. M[onsieur] de La Place, półarkuszowy (1). Cohin filius.
59. Viliam Pitt, półarkuszowy (1). J. E. Nilson.
60. Stakelberg <...> ros[yjski], półarkusz[owy] (1). C. G. Rasp.
61. Werter p<...> l'eau forte, w ramach (1). Bez imie[nia] autor[a].
62. Ferdinandus Archidux Austriae, ćwiartkowy (1). D. Cistod.
63. Joannes Fridericus Dux et Elector Saxoniae, ćwiart[kowy] (1). Bez imie[nia] autora.
64. Aptekarz, szt[uka] 1. I trzy pejzaże flamandzkie (4). B. A. Dunkera.
65. Jelenie piorunem ubite, półarkuszowe (1). El[iasa] Ridingera.
66. Cztery genjusze, półarkuszowe (1). Bez imie[nia] autor[a].
67. Le bon logis, sztych[owany] olówkiem czerwony[m], ½ arkusz[owy] (1). Le Clerque.
68. Bustum pasterza, ćwiart[kowy] (1). A. Watteau.
69. Bambino, sztych włoski półarkusz[owy] (1). Herz.

⁶⁸ m-m įrašas eilutės viršuje.

⁶⁹ n-n įrašas jungia Nr. 42–43.

⁷⁰ o-o įrašas eilutės viršuje.

⁷¹ p-p įrašas jungia visus Nr. 48 išvardytus lakštus.

70. Turczyn i Turczynka, okrągłe małe, sztych stary, 'p. Wicentemu oddany^{r 72} (2). Bez imie[nia] auto <...>.
71. Historia Eloisy i Abaliara, iluminowane, w ramach (3). Kaufman p[inxit]. ^sPariset (?) scul[psit]^{s 73}.
72. Bonneval, Turków munsztrujący, iluminowany (1). Sztych wiedeńs[ki].
73. Rysunki głów mojej ręki (4).
74. Zbiór nauki maneżowej w książce w[ielkie]o formatu, szt[uk] 18 (1). E. Ridinger.
75. Zbiór sztuki maneżowej w formacie ½ arkuśz[owym], szt[uk] 22 (1). Le même.
76. Zbiór różnych nacji koni w 2 tomach ½ arkuśz[owy], szt[uk] 36 (2). Le même.
77. Facjata, grundrys i profil zamku lidzkiego (6). Ks. Dąbrow[skiego?] i Gu^t[cewicz]a^{t 74}.
78. Zbiór rysunków moich architektonicz[nych], w księgę opraw[nych] (1).
79. Mapa Polskiej, w której brakną n[umer]a 1, 2, 3, 6, 7, 13, 14, 15, 17, 21, w księgę oprawna (1). Ryczy[na?] Dane[...].
80. Mapy nieopraw[ne] Galicji i Lodomerii, Mołdawii i Bukowiny, Turczyzny, brzegów Dunaju, Grecji i Archipelagu, Ukrainy, Transylwanii i Mołdawii (6).
81. Portret Króla Pols[kiego] Stanisła[wa] Poniat[owskiego], pod olej, w ramach (1). Olexiński pin[xit].
82. Józefa Scipiona, marszał[ka] lit[ewskie]o nadwor[nego], pod olej, w ramach (1).
83. Anny Szaniawskiej star[ościny] małago[skiej], pod olej, w ramach (1).
84. Poniatowskiej, suchemi farbami, w ramach (1).
85. Pejzaże, pod olej malowane, w ramach (4).
86. C. Cesti, sztuka alabastrowa, w ramach (1).
87. Sztuk chińskich, ilumin[owanych], w ramach czar[nych] za szkłem (12).
88. Zbiór komediantów i komediantek francus[kich], ćwiart[kowej] wielkości, w ramach wyzlaca[nych] za szkłem, a półćwiartkowej wielkości, w takiejże oprawie (15).
89. Mapa wiel[ka?] teatru wojny między Austrią, Rosją i Turkami, lakierowana w r[amach] (1).
90. Mapa Szwecji do teatru wojny służ[ca] [...] Szwecją i Moskwą, lakierowana, w ra[mach] (1).
91. Mapa Szwecji od ręki rysowana, lakierowana (1).
92. Mapa fortecy Gibraltaru, lakierowana, w ramach (1).
93. Mapka W[ielkie]o Ks[ięstw]a Litewskiego, lakierowana, w ramach. 1. P. woyski za[brana?] (1).
94. Les filles de la charité, ćwiart[kowy], w ramach (1).
95. Mieczysław burzący bałwan, półarkuszowy, p[ana] Szmuglewicza, w ramach (1).
96. Obcięcie włosów Mieczysława, tegoż autora, w ramach (1).
97. Zbicie pomorzanów p[rzez?] Mieczysława, w ramach, ^utegoż autora^{u 75} (1).
98. Mapa Europy duża, w ramach (1).
99. Karta świata Swewioni (?).
100. Schematismus Spherarum, Azja, Afryka, Ameryka, Litwa, Polska, Dania, Grecja, Szwajcaria, Szwecja, Austria, Palestyna, meilen Zeiger. Bandery wszystkich potencji. Budowanie okrętu (16).
101. Kwiatów iluminowanych, ½ arkuśzowych i ćwiartkowych, rami, chra <...> i motylów ogółem (30).

⁷² r-r įrašas eilutės viršuje.

⁷³ s-s įrašas eilutės viršuje.

⁷⁴ t-t įrašas eilutės viršuje.

⁷⁵ u-u įrašas eilutės viršuje.

2 pav. Carl Gottlieb Rasp pagal Louis Marteau, Otto Magnus von Srackelberg, vario raiziny. Varšuvos universiteto bibliotekos RK. Inv. Nr.: Zb. Krol. T. 27 nr. 118. Fotografija iš Varšuvos universiteto bibliotekos

[VERTIMAS]

Vario raizinių, kuriuos paėmiau tiek iš Serokomlios, tiek iš ankstesnio savo rinkinio 1792 metų sausio 18 dieną, sąrašas

Eilės numeriai / Kiekis / Autorių vardai

1. Bakchantės (?), senovinė graviūra, įrėmintas *in folio* formato lapas (1). Sukūrė Giulio Romano⁷⁶.
2. Scipionas⁷⁷ atlygina savo kariams ir jo susilaikymas, *in folio* formato įrėmintas lapas (?) (1). Nicolas Tardieu⁷⁸.
3. Scipionas užima Kartaginą ir Koriolanų (?) giminė, *in folio* formato lapas (?) (1). To paties [autoriaus].
4. Scipiono susilaikymas, *in folio* formato įrėmintas lakštas (1). Claude Dubosc⁷⁹.

⁷⁶ Giulio Romano (g. 1492 ar 1499 Romoje, m. 1546 Mantujoje), tapytojas, architektas.

⁷⁷ Publijus Kornelijus Scipionas Afrikiėtis Vyresnysis (Publius Cornelius Scipio, g. apie 234, m. 183 pr. Kr.), karvedys ir politikas. Scipiono Afrikiėčio Vyresniojo susilaikymo (kilnumo) siužetas aprašytas Livijaus *Ab urbe condita libri* (XXVI knyga): Scipionas Afrikiėtis Vyresnysis grąžina užimtos Naujosios Kartaginos „karo trofėjų“ – dailių merginą jos sužadėtiniui ir tėvams.

⁷⁸ Nicolas-Henri Tardieu (g. 1674 01 18 Paryžiuje, m. 1749 01 27 ten pat), vario raizytojas.

⁷⁹ Claude Dubosc (g. 1682, m. tikriausiai 1745), vario raizytojas, leidėjas, pirklys. galbūt ši kompozicija pagal Nicola Poussiną. Ją mini: U. Thieme, F. Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Leipzig, 1914, Bd. 10.

5. Imperatoriaus Trajano⁸⁰ audiencija, įrėmintas lakštas (1). Charles Dupuis⁸¹.
6. Aleksandro⁸² gydytojo Pilypo sąžinė, *in folio* formato įrėmintas lakštas (1). Charles Le Vasseur⁸³.
7. Gydytojas Erasistratas⁸⁴ atskleidžia [tiesą apie] Antiocho meilę, *in folio* formato lapas⁸⁵ (1). To paties [autorius].
8. Aleksandro Didžiojo kilnumas, *in folio* formato lapas, atiduotas Valkavisko seniūnieni (2). G. Edelinck⁸⁶ <...> Drevet⁸⁷.
9. Šv. Juozapas su Marija ir Jėzumi, *in folio* formato įrėmintas aukščiausios kokybės lakštas (1). Autoriaus vardas <...>.
10. Hektoro ir Andromachės atsisveikinimas, *in folio* formato lakštas (1). Charles Le Vasseur.
11. Trokštamas sugrįžimas, 2° formato įrėmintas lakštas (1). A. Duflos⁸⁸.
12. Piramas ir Tisbė, vidutinis lakštas, atiduotas Valkavisko seniūnieni (1). Raižė Vangelisti⁸⁹.
13. Nakvynė, įrėmintas [lakštas] (1). Tapė Vanloo⁹⁰, raižė Porporati⁹¹.
14. Satyras, pieštas raudonu ir juodu pieštuku (1). Vanloo⁹².
15. Dovydas užmuša Galijotą, *in folio* formato įrėmintas lakštas (1). Ben[oît] Audrean⁹³.
16. Neapolio peizažas, 2° formato įrėmintas lakštas (1). Veau⁹⁴.

⁸⁰ Markas Ulpijus Trajanas (g. 53, m. 117), Romos imperatorius.

⁸¹ Charles Dupuis (g. 1685 Paryžiuje, m. 1742 ten pat), vario raižytojas. Galbūt ši kompozicija pagal Noėlį-Nicola Coypelį „Trajan recevant les placets des différentes nations“ (Trajanas priima įvairių tautų prašymus), kuri minima: *Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker* (toliau – AKL), Leipzig, München, 2002, Bd. 31, S. 88.

⁸² Aleksandras Didysis (g. 356 pr. Kr. Peloje (Makedonija), m. 323 Babilone), karvedys, Makedonijos karalius.

⁸³ Jean-Charles Le Vasseur (Levasseur, g. 1734 Abvilyje, m. 1816 Paryžiuje), vario raižytojas.

⁸⁴ Ersasistratas Kejietis (g. 300, m. 240 pr. Kr.), graikų gydytojas.

⁸⁵ Raižinio atspaudas iš Sapiegų rinkinių saugomas Varšuvos universiteto bibliotekos RK (žr. 1 pav.).

⁸⁶ Gérard Edelinck (g. 1640 Antverpene, m. 1707 Paryžiuje), vario raižytojas. Išraižė kompoziciją pagal Le Bruną „Darėjaus šeima priešais Aleksandrą Didįjį“: AKL, Bd. 32, 2002. Vienas iš kompozicijos atspaudų saugomas Nacionaliniame M. K. Čiurliono dailės muziejuje, žr.: ...*avec privilège du Roy*, il. 9. Inventoriuje minimas kitas kompozicijos variantas, raižytas kartu su Pierre'u Drevet, žr. 87-ą išnašą.

⁸⁷ Pierre Drevet (g. 1663 Loire-sur-Rhône prie Liono, m. 1738 Paryžiuje), vario raižytojas. Po 1707 m. baigė Gérard'o Edelincko pradėtą lakštą „Darėjaus šeima priešais Aleksandrą Didįjį“ pagal Pierre'ą Mignard'ą): AKL, Bd. 29, 2001, p. 409; ...*avec privilège du Roy*, p. 22. Lakštas saugotas ir Stanislovo Augusto rinkiniuose, dabar Varšuvos universiteto bibliotekos RK (T 96 nr. 51–52). Publikuotas: T. Kossecka, op. cit., il. 35.

⁸⁸ Claude-Augustin Duflos (g. 1700 Paryžiuje, m. 1786), vario raižytojas. Kompozicija porinė kitai – „Le maître de guitare“, abi pagal Johanną Eleazarą Schenau'ą: *Inventaire du fonds français: Graveurs du XVIIIe siècle*, 1955, t. 8, p. 89–90.

⁸⁹ Vincenzo Vangelisti (g. 1744/1738 (?) Florencijoje, m. 1798 Paryžiuje), vario raižytojas.

⁹⁰ Jacques Vanloo (Jakob, Jacob Van Loo, g. 1614 Sleise (Olandija), m. 1670 arba 1671 Paryžiuje), tapytojas, ofortistas.

⁹¹ Carlo Antonio Porporati (g. 1741 Turine (?), m. 1816 ten pat), vario raižytojas, pastelininkas. To paties pavadinimo Porporati raižinio pagal Vanloo atspaudas saugomas Lietuvos dailės muziejuje (inv. Nr. G-4462).

⁹² Gal Charles Vanloo (van Loo, g. 1705 Nicoje, m. 1765 Paryžiuje), tapytojas, graveris.

⁹³ Audran Benoît (Benoist) Vyresnysis (g. 1661 Lione, m. 1721 Ouzouer-sur-Loire prie Montarži), vario raižytojas. Kompozicija pagal Daniele Ricciareli: *Inventaire*, 1931, t. 1, p. 24–25.

⁹⁴ Tikriausiai Jean-Jacques Le Veau (g. 1729 Ruane, m. 1786 Paryžiuje), vario raižytojas.

17. Kelias apie Graikiją Neapolio įlanka, 2° formato formato įrėmintas lakštas (1). To paties [autorius].
18. Flandrijos peizažas, 2° formato lakštas, paprastas (1). J. P. Le Bas⁹⁵.
19. Dailiosios Europės mylimasis, 2° formato lakštas (1). Masquelier⁹⁶.
20. Jaunuolis atskleidžia paslaptį savo motinai, paspalvintas įrėmintas <...> lakštas (1). Thomas(?) Burhe⁹⁷.
21. Grožis įveikia protą, paspalvintas įrėmintas [lakštas] (1). Melle⁹⁸.
22. Šv. Laurynas, senas 2° formato raižinys (1). Lucas Voersterman⁹⁹ pagal Rubensą¹⁰⁰.
23. Kryžiaus pakėlimas (?), 2° formato lakštas, atiduotas p. Valkavisko seniūnienei (1). Simon Valée¹⁰¹.
24. Nestier'as, karaliaus žirgininkas, *in folio* formato lakštas (1). Daullé¹⁰².
25. Flora, 2° formato lapas, paprastas (?) (1). S. Valée.
26. Panelė Péllissier iš Prancūzų teatro (1). J. Daullé¹⁰³.
27. Augustas III ir jo šlovė (?), *in folio* formato lapas (2). L. Zucchi¹⁰⁴.
28. Neptūnas, gulintis virš vandenių, senas vario raižinys (1). Be autoriaus vardo.
29. Heraklitas, senas vario raižinys, 4° formato įrėmintas lakštas (1). Be autoriaus vardo.
30. Demokritas, visko pajuokėjas, senas vario raižinys, 2° formato įrėmintas lakštas (1). Salvator Rosa¹⁰⁵.
31. Mūšio scena, senas vario raižinys, 2° formato lakštas (1). Robertus de Mol¹⁰⁶.
32. Piemenaitė, senas 4° formato vario raižinys (1). Benedetto Castiglione Genujietis¹⁰⁷(?).
33. Piemenys su jaučio atvaizdu, senas įrėmintas (?) vario raižinys (1). Be autoriaus vardo.
34. Šventoji šeima, senas 4° formato vario raižinys (1). Paolo Veronese¹⁰⁸.

⁹⁵ Jacques Philippe Lebas (Giacomo Filippo Le Bas, g. 1707 Paryžiuje, m. 1783 ten pat), vario raižytojas. Minima tikriausiai viena iš kompozicijų, raižytų pagal Davidą Teniersą: *Inventaire*, 1974, t. 13, p. 214–243.

⁹⁶ Tikriausiai Louis-Joseph Masquelier (g. 1741 Cysoinge, m. 1811 Paryžiuje), vario raižytojas.

⁹⁷ Thomas Burke (? g. 1749 Dubline, m. 1815 Londone), vario raižytojas, mecotintos, porceliano meistras, reprodukcinės grafikos kūrėjas.

⁹⁸ Francesco Melle (? pirmą kartą minimas 1773, paskutinį kartą – 1775 m.), freskų ir miniatiūrų tapytojas. Dirbo Londone.

⁹⁹ Tikriausiai Lucas Vorsterman Vyresnysis (g. 1595 Bommel ar Zalbommel, m. 1675 Antverpene), vario raižytojas. 1621 m. išraižė kompoziciją „Šv. Lauryno kankinimas“ pagal Peterį Paulą Rubensą. Publikuota: *Hollstein's Dutch and Flemish Engravings and Woodcuts 1450–1700*, vol. XLIII: *Lucas Vorsterman I*, Amsterdam, 1993, p. 85.

¹⁰⁰ Peter Paul Rubens (g. 1577 Zygene, m. 1640 Antverpene), tapytojas.

¹⁰¹ Simon de Valée (La Valée, g. 1680 Paryžiuje, m. apie 1730), vario raižytojas.

¹⁰² Jean Daullé (g. 1703 Abvilyje, m. 1763 Paryžiuje), vario raižytojas, leidėjas ir pirklys. Nestier portretas išraižytas 1753 m. pagal 1751 m. Philibert-Benoît'o Delarue tapytą kompoziciją: *Inventaire*, 1949, t. 6, p. 69.

¹⁰³ Žr. 102-ą išnašą. Péllissier – aktorė iš Karališkosios muzikos akademijos. Portretas nutapytas pagal Hubertą Drouais: *Inventaire*, 1949, t. 6, p. 69; *AKL*, 2001, Bd. 29, p. 502.

¹⁰⁴ Lorenzo Zucchi (g. 1704 Venecijoje, m. 1779 Dresdene), vario raižytojas. Varšuvos nacionaliame muziejuje (toliau – VNM) saugomi bent trys Lorenzo Zucchi išraižyti Augusto II Sakso portretai: E. Łomnicka-Zakowska, *Graficzne portrety Augusta II i Augusta III Wettynów w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie*, Warszawa, il. 32, 56, 61. Taip pat žr. Zucchi darbus Varšuvos universiteto bibliotekos RK.

¹⁰⁵ Salvator Rosa (g. 1615 Arenelloje prie Neapolio, m. 1673), tapytojas, ofortistas, architektas. Demokritą vaizduojantis raižinys, galbūt tapatus aprašytam, datuojamas 1662 metais.

¹⁰⁶ Robertus de Mol (pirmą kartą minimas 1674, m. apie 1680), tapytojas, vario raižytojas.

¹⁰⁷ Giovanni Benedetto Castiglione (g. iki 1609 03 23 Genujoje, m. iki 1644 05 05 Mantujoje), tapytojas, grafikas.

¹⁰⁸ Tikriausiai pagal tapytoją Paolo Caliari Veronese (g. 1528 Veronoje, m. 1588 Venecijoje).

35. Italų piemuo, 2° formato įrėmintas [lakštas] (1). Daudet¹⁰⁹.
36. Skalbėja, įrėmintas [lakštas] (1). Volpato¹¹⁰.
37. Laurent d'Engestrom, įrėmintas [lakštas] (1). Pfeiffer¹¹¹.
38. Antikinis peizažas, vienspalvis (?) 2° formato [lakštas] (1). Jacques Callot¹¹².
39. Raitas turkas, senas 4° formato piešinys (1). S. D. Bella¹¹³.
40. Sofoklis, labai mažas [lakštas] (1). Be autoriaus vardo.
41. Mokytoja ir maža mokinė, 2° formato įrėmintas [lakštas] (2). J. G. Wille¹¹⁴.
42. Juozapo istorija¹¹⁵ (1).
43. Rembranto žmona, du variantai¹¹⁶ (2).
44. Samarietė prie šulinio¹¹⁷, 1 vienetas. Išvykstantis šv. Juozapas¹¹⁸, 1 vienetas. Husaras, 1 vienetas, labai mažas [lakštas]. Senutė, sėdinti su naktine kepuraite, 1 vienetas, iš viso (4). Nr. 42–44 Rembranto¹¹⁹ originalai, visi įrėminti.
45. Įvairūs romėniški vaizdai ir senovės karų scenos (6). Audranas pagal Le Bruną¹²⁰.
46. Marija Liudvika, Lenkijos karalienė¹²¹, 2° formato įrėmintas [lakštas] (1). R. Nanteuil¹²².
47. Zigmuntas Batoras¹²³, Septynpilio kunigaikštis, 2° formato lakštas (1). Sadeler Aegidius¹²⁴.

¹⁰⁹ Robert Daudet (g. 1737 Lione, m. 1824 Paryžiuje), vario raizytojas, iliustratorius, grafikos pirklys. Kompozicija pagal Bartholomew Breembergą išraižyta 1773 m.: *Inventaire*, 1949, t. 6, p. 51–52.

¹¹⁰ Galbūt Giovanni Volpato (g. 1732 ar 1733, ar 1740 Bassano, m. 1803 Romoje), vario raizytojas, ofortistas. Arba Giovanni Batista (Giambattista) Volpato (g. 1633 Bassano, m. 1706 ten pat), tapytojas, vario raizytojas.

¹¹¹ Carl Hermann Pfeiffer (g. 1769 Frankfurte prie Maino, m. 1829 Vienoje), portretistas miniatiūrininkas, vario raizytojas, miniatiūrų tapytojas. Varšuvos universiteto bibliotekos RK saugomas šio autoriaus 1791 m. punktyrine maniera atliktas Laurento d'Engestromo portretas (pagal Heinricho Fūgerio 1787 m. tapybos darbą) iš karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio rinkinių (Zb. Król., T. 27 nr. 152).

¹¹² Jacques Callot (g. 1592 Nansi (Nancy), m. 1635 ten pat), vario raizytojas, ofortistas, piešėjas.

¹¹³ Stefano della Bella (g. 1610 Florencijoje, m. 1664 ten pat), piešėjas, ofortistas, tapytojas.

¹¹⁴ Johann Georg (Jean-Georges) Wille (g. 1715 Karaliaučiuje, m. 1808 04 05 Paryžiuje), vario raizytojas, piešėjas.

¹¹⁵ Juozapo istorijos raiziniai publikuoti: *The Illustrated Bartsch*, vol. 50 (Supplement): *Rembrandt Harmensz. Van Rijn*, ed. S. Dickey, New York, 1993, p. 26–27; *Hollstein's Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts*, vol. XIX: *Rembrandt van Rijn*, Amsterdam, 1969, p. 24–25.

¹¹⁶ Rembranto žmonos Saskijos portretų variantai publikuoti: *The Illustrated Bartsch*, vol. 50, p. 268, 273, 280, 284; *Hollstein's Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts*, vol. XIX, p. 262, 270.

¹¹⁷ Kompozicija „Kristus ir samarietė“ publikuota: *The Illustrated Bartsch*, vol. 50, p. 56. Keli variantai – *Hollstein's Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts*, vol. XIX, p. 57–58.

¹¹⁸ Keli kompozicijos „Bėgimas į Egiptą“ variantai publikuoti: *The Illustrated Bartsch*, vol. 50, p. 39–42; *Hollstein's Dutch and Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts*, vol. XIX, p. 41–46.

¹¹⁹ Rembrandt Harmensz van Rijn (g. 1606 Leidene, m. 1669 Amsterdame), ofortistas, tapytojas, piešėjas.

¹²⁰ Charles Le Brun (g. 1619 Paryžiuje, m. 1690 ten pat), tapytojas.

¹²¹ Marija Liudvika, Lenkijos karalienė, Jono Kazimiero žmona.

¹²² Robert Nanteuil (g. 1623 ar 1618, ar 1630 Reimse, m. 1678 Paryžiuje), vario raizytojas, pastelininkas, piešėjas. Lenkijos karalienės Liudvikos Marijos Gonzagos portretas pagal Juste'o tapybos darbą, išraižytas 1753 m., saugomas VNM (nr. 62562).

¹²³ Zigmuntas II Batoras (g. 1572, m. 1613), Septynpilio kunigaikštis 1588–1599, 1600–1601, Kristupo Batoro sūnus, Stepono Batoro sūnėnas. Kompozicija išraižyta Prahoje 1607 metais. Po Sadelerio mirties (1650–1666) ją išleido Amsterdamo leidėjas Danckeris Danckertsas (g. 1633, m. 1666). Publikuota: *The Illustrated Bartsch*, vol. 72, part 2 (Supplement): *Aegidius Sadeler II*, New York, 1998, p. 94; *Skarby Nyderlandów: Rysunki i wybrane ryciny artsytów niderlandzkich XVI–XVIII wieku ze zbiorów Fundacji Książąt Czartoryskich*, Kraków, 2004, s. 151.

¹²⁴ Aegidius (Egidius, Gilles) Sadeler (g. apie 1570 Antverpene, m. 1629 Prahoje), vario raizytojas, tapytojas.

48. Faunas, 8° formato [lakštas], 1 vienetas. Marsas ir Amūras, 1 vienetas. Kentauras dviejose pozose, 2 vienetai. Romos konsulas, 1 vienetas. Mirštantis Seneka, 1 vienetas. Pėdos rakštis ištraukėjas, 1 vienetas, 4° formato [lakštas], iš viso (7 vienetai). P. Poilly¹²⁵ pas Šv. Benediktą¹²⁶.
49. Markas Tulijus Ciceronas, 4° formato [lakštas] (1). Be autoriaus vardo.
50. Sparnuotos statulos piešinys, 4° formato [lakštas] (1). Buonaroti¹²⁷.
51. Įvairių veislių šunų vario raiziniai, 4° formato [lakštas] (8). De Sève¹²⁸.
52. Vėjo malūno planas ir kontūrai, 2° formato lakštas (4). A. Glässer¹²⁹.
53. Besimaudanti Diana, 8° formato [lakštas] (4). Balcer.
54. Žvirblių lizdų draskytojas, 8° formato, pagal tapybos kūrinį (1). Vattau¹³⁰.
55. Pono Smuglevičiaus¹³¹ portretas, raizytas Romoje, 2° formato lakštas (1). Be autoriaus vardo.
56. Antonius Kernas¹³², nutapęs (?) Balcerį, 2° formato lakštas (1). Be autoriaus vardo.
57. Frydrichas Vilhelmas¹³³, Prūsijos karalius, 2° formato lakštas (1). D. Berger¹³⁴.
58. Ponas de La Place'as¹³⁵, 2° formato lakštas (1). Cohin sūnus¹³⁶.
59. Viljamas Pitas, 2° formato lakštas (1). J. E. Nilson¹³⁷.
60. Stakelbergas, Rusijos <...>, 2° formato lakštas (1). C. G. Rasp¹³⁸.
61. Werteris (?) <...>, ofortas, įrėmintas [lakštas] (1). Be autoriaus vardo.
62. Ferdinandas, Austrijos arkikunigaikštis, 4° formato [lakštas] (1). D. Custod¹³⁹.
63. Johanas Frydrichas, Saksonijos kunigaikštis ir elektorius (1). Be autoriaus vardo.
64. Vaistininkas, 1 vienetas. Trys flamandiški peizažai (4). B. A. Dunkerio¹⁴⁰.
65. Elnias, nutrenktas žaibo, 2° formato lakštas (1). E. Ridingerio¹⁴¹.
66. Keturi genijai, 2° formato lakštas (1). Be autoriaus vardo.
67. Maloni nakvynė (?), piešta raudonu pieštuku (?), 2° formato lakštas (1). Le Clerque¹⁴².

¹²⁵ François de Poilly (? g. 1622, m. 1693), vario raizytojas.

¹²⁶ Tikriausiai leidėjo adreso fragmentas.

¹²⁷ Gal Michelangelo Buonarroti (? g. 1475 Kapreze, m. 1564), skulptorius, tapytojas, architektas, piešėjas.

¹²⁸ Jacques de Sève (pirmą kartą minimas apie 1742, paskutinį kartą 1788), tapytojas, iliustratorius.

¹²⁹ Alexander Glässer (pirmą kartą minimas apie 1738, paskutinį kartą 1743), vario raizytojas.

¹³⁰ Jean-Antoine Watteau (? g. 1684 Valensjene, m. 1721 Nožane prie Marnos), tapytojas.

¹³¹ Pranciškus Smuglevičius (g. 1745 Varšuvoje, m. 1807 Vilniuje), tapytojas.

¹³² Galbūt Anton (Antonin) Kern (g. 1709 ar 1710 Tetschene, m. 1747 Dresdene), tapytojas, piešėjas.

¹³³ Frydrichas Vilhelmas II (g. 1744, m. 1797), Prūsijos karalius nuo 1786 m.

¹³⁴ Daniel Berger (g. 1744 Berlyne, m. 1824), vario raizytojas.

¹³⁵ Pierre-Antoine de La Place (g. 1707 Kalė (Calais), m. 1793 05 14 Paryžiuje), rašytojas, dramaturgas.

¹³⁶ Charles-Nicolas Cochin (g. 1715 Paryžiuje, m. 1790 ten pat), piešėjas, vario raizytojas. 1762 m. ofortas minimas: *Inventaire*, Paris, 1946, t. 5, p. 98.

¹³⁷ Johannes Esaias Nilson (g. 1721 Augsburgė, m. iki 1788 ten pat), miniatiūrų tapytojas, piešėjas, vario raizytojas.

¹³⁸ Carl Gottlieb Rasp (g. 1752 Dresdene, m. 1807 ten pat), vario raizytojas, miniatiūrų tapytojas. Raiziny, vaizduojantis Otto Magnusą de Stakelbergą (von Stackelberg), Rusijos pasiuntinį, išraizytas Dresdene 1779 m. pagal Louis Marteau tapybos darbą, saugomas Varšuvos universiteto bibliotekos RK (žr. 2 pav.).

¹³⁹ Gal Dominicus Custos (Custodis) (g. po 1559 ar 1560 Antverpene, m. 1615 Augsburgė), nyderlandų ir vokiečių vario raizytojas, leidėjas.

¹⁴⁰ Balthasar Anton Dunker (g. 1746 Saale/Stralsunde, m. 1807 Berne), tapytojas, akvarelistas, ofortistas, iliustratorius, karikatūrininkas.

¹⁴¹ Johann Elias Ridinger (? g. 1698 Ulme, m. 1767 Augsburgė), tapytojas, grafikas.

¹⁴² Galbūt Sébastien Le Clerc (g. 1637, m. 1714), Jacques-Sébastien Le Clerc (g. apie 1734 Paryžiuje, m. 1785 ten pat), mažiau tikėtina – Jacques-Louis Le Clerc (g. 1769 Lione (?), paskutinį kartą minimas po 1796).

68. Piemens biustas, 4° formato [lakštas] (1). A. Watteau¹⁴³.
69. Vaikas, itališkas raižinys, 2° formato lakštas (1). Herz¹⁴⁴.
70. Turkas ir turkė, apskritas, mažas senas raižinys, atiduotas ponui Vincentui (2). Be autoriaus vardo.
71. Eloizos ir Abeliaro istorija, paspalvinta rėmuose (3). Tapė Kaufmann¹⁴⁵ <...>, raižė Pariset (?).
72. Bonnevalis¹⁴⁶, turkus muštruojantis, paspalvintas [lakštas] (1). Vienietiškas raižinys.
73. Galvų piešiniai, mano atlikti (4).
74. Jodinėjimo meno rinkinys didelio formato knygoje, 18 vienetų (1). E. Ridinger¹⁴⁷.
75. Jodinėjimo meno rinkinys, pusinio formato lakštas, 22 vienetai (1). To paties [autorius].
76. Įvairių veislių žirgų rinkinys 2 tomuose, 2° formato, 36 vienetai (2). To paties [autorius].
77. Lydos pilies fasadas, planas ir profilis (6). Kunigo Dąbrowskio(?) ir Gucevičiaus¹⁴⁸.
78. Mano architektūrinių piešinių rinkinys, įrištas į knygą (1).
79. Lenkijos žemėlapis, kuriame trūksta Nr. 1, 2, 3, 6, 7, 13, 14, 15, 17, 21. Įrišta į knygą (1). Raižė Dane <...>.
80. Neįrišti žemėlapiai: Galicijos ir Lodomerijos, Moldovos ir Bukovinos, Turkijos, Dunojaus krantų, Graikijos ir salyno, Ukrainos, Transilvanijos ir Moldovos (6).
81. Karaliaus Stanislovo Poniatovskio¹⁴⁹ portretas, aliejinis, įrėmintas (1). Tapė Oleksinskas¹⁵⁰.
82. Juozapo Scipiono, LDK rūmų maršalkos¹⁵¹, [portretas], aliejinis, įrėmintas (1).
83. Onos Šaniavskos¹⁵², Malogoščiaus seniūnienės, [portretas], aliejinis, įrėmintas (1).
84. Poniatovskos¹⁵³ pastelinis [portretas], įrėmintas (1).
85. Aliejumi tapyti peizažai, įrėminti (4).
86. C. Cesti kūrinys (?) iš alebastro, įrėmintas (1).
87. Paspalvinti kiniški kūriniai juoduose rėmeliuose po stiklu (12).
88. Prancūzų komediantų ir komediančių [atvaizdų] rinkinys, 4° formato [lakštai], auksuotuose rėmeliuose po stiklu (4), o 8° formato taip pat aptaisyti (15).

¹⁴³ Jean-Antoine Watteau (g. 1684 Valensjėne, m. 1721 Nožane prie Marnos), tapytojas.

¹⁴⁴ Galbūt Johann Daniel Herz (Hertz, g. 1693, m. 1754) piešėjas, vario raižytojas.

¹⁴⁵ Angelica Kauffmann (g. 1741 Kūre, m. 1807 Romoje), ofortistė, miniatiūrų tapytoja, portretistė, istorinio žanro tapytoja. Iki 1780 m. nutapė drobę „Abeliaro ir Eloizos atsisveikinimas“, saugomą Sankt Peterburgo Ermitaže.

¹⁴⁶ Claude-Alexandre Bonneval (g. 1675 Paryžiuje, m. 1747 Konstantinopolyje), Coussai'o grafas, karys.

¹⁴⁷ Žr. 141-ą išnašą. Varšuvos universiteto bibliotekos RK saugomi Martino Elasio Ridingerio (g. apie 1730 Augsburgėje, m. iki 1780 10 25 ten pat) pagal Johanno Elasio Ridingerio piešinius raižyti 6 jodinėjimo menui skirti 1774–1776 m. lakštai iš Sapiegų rinkinių (Zb. Sap., T. 5 nr. 49–54).

¹⁴⁸ Tikriausiai Laurynas Gucevičius (g. 1758 Miğonyse, m. 1798 Vilniuje), architektas.

¹⁴⁹ Stanislovas Augustas Poniatovskis (g. 1732, m. 1798), Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis.

¹⁵⁰ Gal Franciszek Ksawery Oleksiński (Oleksiński, g. 1758 Andronove prie Kobrynio, m. 1826 Plocke), miniatiūrnikas, akvarelinių portretų meistras. VNM išlikęs jo guašų ant dramblio kaulo 1790 m. nutapytas Stanislovo Augusto portretas. Plačiau apie tapytoją: *Słownik artystów polskich*, Warszawa, 1998, t. 6, p. 266–267.

¹⁵¹ Juozapas Scipionas, miręs 1743 m.

¹⁵² Tikriausiai Ona Scipionaitė-Šaniavska (Szaniawska, m. 1795), Konstantino Felicijono žmona nuo 1766 m., Ignaco Scipiono sesuo, minima Ignaco pomirtinio turto padalijimo akte (juodraštis), LVIA, f. 598, ap. 1, b. 1388. Jos portretinė miniatiūra saugota karaliaus Stanislovo Augusto rinkiniuose: A. Chiron-Mrozowska, Króla Stanisława Augusta kolekcja miniatur, *Rocznik historii sztuki*, 2004, t. XXIX, s. 160.

¹⁵³ Galbūt Julija Poniatovska iš Grocholskių, apie 1792 m. tapusi lenkų kariuomenės pulkininko Juozapo Poniatovskio (Józefo Poniatowskio) žmona.

89. Didelis (?) Austrijos, Rusijos ir Turkijos karo veiksmų žemėlapis, lakuotas, įrėmintas (1).
90. Švedijos žemėlapis, skirtas Švedijos ir Maskvos karo veiksmams, lakuotas, įrėmintas (1).
91. Švedijos žemėlapis, pieštas ranka, lakuotas (1).
92. Gibraltaro tvirtovės žemėlapis, lakuotas, įrėmintas (1).
93. LDK žemėlapis, lakuotas, įrėmintas (1). Paėmė (?) ponas vaiskas.
94. Gailestingosios seserys (šaritės), 4° formato įrėmintas [lakštas] (1).
95. Mečislovas, griaunantis pagoniškus stabus, 2° formato įrėmintas lakštas, pono Smuglevičiaus (1)¹⁵⁴.
96. Mečislovo plaukų nukirpimas, įrėmintas, to paties autoriaus (1)¹⁵⁵.
97. Ponas (?) Mečislovas numalšina pamarėnus, įrėmintas, to paties autoriaus (1)¹⁵⁶.
98. Didelis Europos žemėlapis, įrėmintas (1).
99. Svevioni pasaulio žemėlapis.
100. Žemės pusrutulių schemas: Azija, Afrika, Amerika, Lietuva, Lenkija, Danija, Graikija, Šveicarija, Švedija, Austrija, Palestina. Įvairios galios laivai. Laivo statybos (16).
101. Paspalvintos gėlės, 2° ir 4° formato <...> ir drugelių. Iš viso (30).

Gauta 2008 06 30
Parengta 2008 07 10

¹⁵⁴ Pagal P. Smuglevičiaus piešinį vario raižinį sukūrė Girolamo Carattoni (Roma, apie 1791). Reprodukuota: *Vilniaus klasicizmas*, p. 142.

¹⁵⁵ Pagal P. Smuglevičiaus piešinį vario raižinį sukūrė Angelo Campanella (Roma, apie 1791). Reprodukuota: *Vilniaus klasicizmas*, p. 141.

¹⁵⁶ Pagal P. Smuglevičiaus piešinį vario raižinį sukūrė Angelo Campanella (Roma, apie 1791). Reprodukuota: *Vilniaus klasicizmas*, p. 144. Varšuvos nacionalinėje bibliotekoje saugomas ta pačia tema sukurtas originalus P. Smuglevičiaus piešinys plunksna ir teptuku (Varšuva, 1787). Reprodukuotas: V. Drėma, op. cit., p. 134. Šis piešinys nėra tiesioginis raižinio prototipas: *Vilniaus klasicizmas*, p. 144.

AISTĖ PALIUŠYTĖ

A collection of copper-plates compiled by the Scipions in the 18th century

Summary

Referring to the inventory compiled in 1792, the author analyses the collection of engravings and some other pieces of art, which belonged to one of the sons of Ignacy Scipion del Campo, a nobleman of the Grand Duchy of Lithuania (GDL), – possibly to Joseph Scipion (1760–1800), the starost of Lyda. This is one of the 18th-century specialized collections, which were gaining popularity in the GDL. The Scipions' collection of engravings by its volume and variety nearly equals the collections of the most influential GDL noblemen who had deep traditions of compiling works of art. The Scipions' collection contains numerous compositions of secular subjects, such as portraits, landscapes, allegoric, historical, animalistic and other. Part of them are traditional motifs of the GDL art galleries, representing family members, portraits of sovereigns. Scenes of the life of Cornelius Scipion the African are a hint to the Roman descent of the family. The works of graphic art belong to different European schools and periods, but French engravings of the 18th century prevail. A detailed description of the collection distinguishes this document from most of the other sources of the GDL art. The authors and the original works are signified here. The document indicates the influence of art experts' culture and the evaluation of authentic works of art.